

Wróblewska, Kamila

Cecylia Vetulani (1908-1980)

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1, 119-120

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

CECYLIA VETULANI (1908—1980)

Drugiego stycznia 1980 roku zmarła w Olsztynie Cecylia Vetulani¹. Urodziła się 11 kwietnia 1908 roku w Krakowie. W latach 1926—1932 studiowała w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, następnie była nauczycielką rysunku w kilku szkołach gimnazjalnych Warszawy. Po wkroczeniu wojsk niemieckich została aresztowana wraz z grupą nauczycieli-zakładników i osadzona w więzieniu na Pawiaku, gdzie przebywała od 3—15 października². W czasie okupacji wstąpiła do ruchu oporu. Działała w podziemnej organizacji Polska Opieka Społeczna — od marca 1940 roku do października tegoż roku była sekretarką ogniska nr 9. W czasie powstania brała czynny udział w walce z okupantem. 31 kwietnia 1945 roku zameldowała się w olsztyńskim Resorcie Kultury w poszuki-

waniu pracy. Pierwszych wskazówek na ten temat i pierwszej doraźnej pomocy udzielił jej zatrudniony tam Henryk Oszczakiewicz. Za jego radą udała się do Muzeum Mazurskiego, gdzie natychmiast została przyjęta do pracy.

Swoje pierwsze refleksje z zetknięcia się z nowym, nieznanym miastem tak relacjonuje w książce *Pionierzy i zabytki*: „Po pięcioletniej wojnie wprost niemożliwy wydawał się do osiągnięcia stan jakiegokolwiek stabilizacji. Podobnie jak wszyscy niejednokrotnie prześladowani lub wysiedlani Polacy, a z tych w dużej mierze rekrutowali się olsztyńscy osiedleńcy, doznawałam uczucia tymczasowości, nie wiedziałam, co mnie czeka. Po stracie rodzinnych sprzętów i pamiątek nie pragnęłam specjalnych wygód”³. Przyszłość okazała się jednak bardziej stabilna. W 1950 roku, po pięcioletniej pracy w Muzeum Mazurskim, została mianowana kustoszem przez Naczelnego Dyrektora Muzeów i Ochrony Zabytków, prof. dr. Stanisława Lorenza.

Do istotnych obowiązków pracownika merytorycznego należało w owym czasie inwentaryzatorskie uchwycenie wszystkich wpływów do Muzeum. A była ich wielka ilość. Ekipy polskiej administracji kulturalnej z Hieronimem Skurpskim na czele lokowały w Muzeum opuszczone i zniszczone dzieła sztuki — malarstwa, rzeźby, grafiki, a także meble, dokumenty historyczne i przedmioty etnograficzne. Pierwsze dokładne metryki pochodzeniowe, bez których zbiór nie miałby tak ważkiego znaczenia, realizowane były przez Cecylię Vetulani. Była ponadto współorganizatorką działań muzealnych i tworzonych tam ekspozycji.

Pierwszego stycznia 1952 roku Cecylia Vetulani opuściła Muzeum, obej-

¹ Życiorys został opracowany na podstawie dokumentów i osobistych niegdyś rozmów autorki z Cecylią Vetulani.

² L. Winniczuk, „Zakładnicy”, *Polityka*, 1979, nr 44 z 3 XI, s. 15.

³ C. Vetulani, *Pionierzy i zabytki. Wspomnienia*, Olsztyn 1972, s. 49.

mując funkcję Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie. W Resorcie Kultury Urzędu Wojewódzkiego prezentowała jednoosobową komórkę konserwatorską. Przystąpiła do sporządzania pierwszych wykazów zabytków dla potrzeb wojewódzkich i terenowych władz administracyjnych. Wykazy takie słusznie, jej zdaniem, stanowią pierwszą podstawę ochrony dóbr kultury. Prace remontowo-budowlane, wyjazdy terenowe i związana z tym problematyka merytoryczna, a także prowadzenie konserwatorskiej administracji i finansów — to obowiązki przekraczające siły jednego człowieka. Toteż pracowała po kilkanaście godzin na dobę. Mimo tych trudności praca konserwatorska stała się największą pasją jej życia. Ratowanie zabytkowych substancji w zniszczonych wojną miastach i osiedlach miało niejednokrotnie charakter dramatyczny. Po trzech latach urzędowania zmuszona była opuścić swoje stanowisko. Pozostawiła jednak trwałe ślady swojej konserwatorskiej działalności.

W 1958 roku opublikowała w „Komunikatach Mazursko-Warmińskich” sprawozdanie z trzyletniej pracy w ochronie i obronie dóbr kultury⁴. Zadziwia ono szerokim perspektywicznym spojrzeniem na całościowe problemy zabytków w województwie olsztyńskim. Uwypukla ich walory środowiskowe i wychowawcze. Możliwość prawidłowego utrzymania substancji zabytkowej widziała nie tylko w pracy konserwatorskiej, ale w możliwościach gospodarskich świadomych znaczenia dzieł sztuki użytkowników.

W latach 1956—1958 pracowała Cecylia Vetulani w olsztyńskim antykwariacie. Zły stan zdrowia zmusił ją do przejścia w 1958 roku na wcześniejszą rentę. „Nigdy ani chwili nie żałowałam — napisze Cecylia Vetulani w swoich wspomnieniach — — i nie żałuję dotąd, że pracowałam w konserwatorstwie. Moim dziełem był jego intensywny rozruch — — Nie! Stanowczo trzynastcie lat mojej pracy w województwie olsztyńskim nie było biernym stukaniem na maszynie pod cudze dyktando. Zostawiłam tu kawałek swojej duszy”⁵.

Należy sprostować wypowiedź autorki cytowanych wspomnień. Tych lat pracy w województwie olsztyńskim nie było trzynastcie, lecz trzydzieści pięć. Bowiem chłonny i żywy umysł Cecylii Vetulani z pasją pokonywał trudności i własną chorobę. W latach sześćdziesiątych pisywała artykuły do miesięcznika kulturalnego „Warmia i Mazury”. W 1972 roku olsztyńskie wydawnictwo „Pojezierze” wydało cytowane już wspomnienia *Pionierzy i zabytki*, nagrodzone na konkursie Wojewódzkiej Rady Narodowej. Jest to jedyne tego rodzaju opracowanie powojennego konserwatora i muzealnika, działającego zaraz po wojnie na Ziemiach Odzyskanych. Prawdziwa, obiektywna, pełna ludzkiego ciepła i troski książka, nacechowana jest w całości tym, co nazywamy dobrą wolą człowieka, który mimo oczywistych krzywd, jakich doznał, szerzej dostrzegał wartości dobra społecznego i celowość swojej trudnej pracy. Stanowi ona piękny dokument szlachetności i prawości Cecylii Vetulani.

Ostatnio Cecylia Vetulani ukończyła maszynopis książki, poświęconej dziejom swojej zasłużonej i bardzo ciekawej rodziny.

Postać Cecylii Vetulani stanowi przykład owego specyficznego lokalnego patriotyzmu, który zawiera w sobie wartości ogólne, uniwersalne. Pochowana została 8 stycznia 1980 roku na cmentarzu powązkowskim w Warszawie.

⁴ Tamż, *Konserwacja zabytków w województwie olsztyńskim (1953—1955)*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1953, nr 3, s. 288—301.

⁵ Tamż, *Pionierzy i zabytki*, s. 245.